

Юлія ПРИЛЕПШЕВА

**ЩОРІЧНІ ЗУСТРІЧІ КЕРІВНИКІВ
ДЕРЖАВНИХ АРХІВНИХ СЛУЖБ
ТА АРХІВНИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ, РОСІЇ ТА БІЛОРУСІ:
ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

На виконання зобов'язань за Угодою про співробітництво між Федеральною архівною службою Росії та Головним архівним управлінням при Кабінеті Міністрів України від 24 грудня 1998 р., Протоколів про спільні проекти Державного комітету архівів України та Федерального архівного агентства (Російська Федерація) від 13 листопада 2002 року та від 21 березня 2007 року, Планів спільних заходів Державного комітету архівів України і Федерального архівного агентства (Російська Федерація) на 2003–2005 роки та на 2008–2010 рр. упродовж 2003–2007 рр. відбулися щорічні зустрічі керівників державних архівних служб України та Росії за участю директорів центральних архівів України та федеральних архівів Росії (вересень 2003 року, м. Київ; вересень 2004 року, м. Москва; вересень 2005 року, м. Львів, червень 2006 року, м. Самара, травень–червень 2007 року м. Ялта та смт. Лівадія).

Головна мета цих зустрічей полягала в обговоренні актуальних проблем розвитку архівної справи на сучасному етапі, коли відбувається бурхливий розвиток інформаційного суспільства та стрімкий перехід до електронного діловодства. Професійні зустрічі українських та російських архівістів дали можливість підготувати і провести серію спільних документальних виставок (Україна та Росія: Історія XVII–XVIII ст., “Переяславська рада. До 350-річчя входження Лівобережної України до складу Російської держави”, “Переможний 1945-й, до 60-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.”, “Історія Лівадійського палацу в документах російських та українських архівів (XIX – початок XX ст.)”, документальної виставки on-line “Документи до історії Переяславської (Козацької) ради” Центрального державного історичного архіву України, м. Київ, та Російського державного архіву давніх актів, м. Москва, ін.), розробити концепцію спільних збірників “Україна у 1918 р.: гетьман П. Скоропадський”, “Повість полум’яних років” Олександра Довженка, “Націоналістичне підпілля та його збройні сили в Україні. 1939–1956 рр.”.

Постійно здійснювався обмін інформацією, отриманою у ході реалізації програм з виявлення та повернення зарубіжної “росіки” та “україніки” та копіями документів, що становлять інтерес для обох сторін у формі щорічного обміну інформаційно-аналітичними листами.

Одним із принципових питань, яке порушувалося на зустрічах керівників державних архівних служб України та Росії, що відбулися у м. Львові та Самарі, стало вироблення українськими та російськими архівістами спільних заходів, спрямованих на упередження втрат архівних документів внаслідок крадіжок та стихійних лих (пожеж та ін.).

2007 року узгоджено питання щодо участі білоруських колег у щорічних зустрічах керівників державних архівних служб України та Росії. Ці домовленості підтримала російська сторона у ході тристоронніх консультацій під час робочих зустрічей в м. Астані (Республіка Казахстан), що відбулися у рамках 8-ї Загальної конференції ЄВРАЗІКИ.

У вересні 2008 року у м. Санкт-Петербурзі відбулася зустріч керівників державних архівних служб України, Росії та Білорусі за участю директорів центральних державних архівів України, федеральних архівів Росії, директорів національних та державних архівів Білорусі, керівництва державної архівної служби, директорів національних і державних архівів Білорусі.

18 вересня 2008 року в Санкт-Петербурзі було підписано Протокол про спільні проекти Державного комітету архівів України і Департаменту з архівів та діловодства Міністерства юстиції Республіки Білорусь.

Одне із принципових питань, що порушувалося на зустрічі в м. Санкт-Петербурзі, – вироблення українськими, російськими та білоруськими архівістами спільних підходів та визначення ролі і завдань архівів у створенні президентських бібліотек, а також визначення шляхів впровадження у діяльність архівів електронних архівних ресурсів.

1993 року в Білорусі створено Урядову бібліотеку (від 1994 року – Президентська). Цей статус дозволяє їй мати наукові фонди обсягом до 1,5 млн од. зб. та отримувати безкоштовно обов’язковий екземпляр усіх видань, забезпечувати доступ до своїх фондів аналітично-інформаційного відділу Адміністрації Президента Білорусі. Цей структурний підрозділ має доступ до усіх довідкових електронних баз даних Президентської бібліотеки з можливістю доступу. Бібліотеку насамперед створено для обслуговування та забезпечення інформаційної діяльності центральних органів влади.

У Російській Федерації прийнято Закон про Центр історичної спадщини Президентів РФ. Діяльність Центру планується організувати за зразком Президентської бібліотеки США. Нині Президентська бібліотека ім. Б. Єльцина – це зібрання інформації про історію, сучасність та розвиток російської державності, яка містить як друквані видання,

так і архівні документи у вигляді цифрових копій. Перед російськими архівами поставлено завдання створити електронний масив інформації (електронний архів) з відповідним інструментом пошуку, що включатиме весь комплекс документів з історії російської державності, а також з історії російської мови, для того, щоб забезпечити безперервний доступ до нього аналітично-інформаційних служб Президента Російської Федерації.

Створення електронних ресурсів архівної інформації, як визнали усі учасники засідання, ставить перед архівами завдання забезпечення їх збереження та постійного супроводу, оновлення електронних носіїв інформації, розробку та постійне удосконалення пошукового апарату до них, а також ще багато завдань, пов'язаних з організацією користування ними, доступом до них широкого загалу користувачів.

Ще один важливий момент – збереження оригінальних архівних документів з паперовими носіями. Якщо вони зовсім не будуть видаватися до читальних залів, то слід вирішити питання забезпечення сховищ сучасними системами регулювання мікроклімату, а також низку питань щодо забезпечення їх належного фізичного стану.

На засіданні круглого столу “Електронні архівні ресурси: можливості і проблеми” йшлося про необхідність розроблення нормативно-правових актів, методичних рекомендацій, стандартів (форматів) з питань забезпечення прийняття на державне зберігання електронних документів, а також документів з електронними носіями, використання єдиного програмного забезпечення та забезпечення його підтримки і збереження, розроблення пошукових систем, створення відповідного довідкового апарату, насамперед електронних описів, до цієї категорії документів.

Документи з паперовими носіями, що вже зберігаються в архівах, як зауважили російські та білоруські колеги, слід оцифровувати, переносити на електронні носії з метою створення фонду користування, вибірково та створювати відповідні тематичні колекції. Такій роботі має передувати аналіз тематики досліджень у читальних залах та запитів задля виокремлення найактуальніших фондів. Цифровий фонд користування може створюватися також паралельно з проведенням планової реставрації архівних документів.

З метою удосконалення довідкової бази даних на документи архівів необхідно оцифровувати описи та каталоги фондів.

10–12 вересня 2009 року Держкомархів України організував і провів у м. Києві щорічну тристоронню зустріч керівників державних архівних служб та архівних установ України, Росії та Білорусі.

Відповідно до програми міжнародного заходу 10 вересня 2009 року відбулася тематична зустріч її учасників з Головою Верховної Ради України В. М. Литвиним, присвячена культурному співробітництву трьох

держав. У ході розмови глава українського парламенту наголосив на великому значенні та цінності архівів, які забезпечують збереження історичної пам'яті народів. На його думку, особливо важливим сьогодні є забезпечення передавання на зберігання до архівів документів новітнього часу, особливо громадських об'єднань та політичних партій, які часто, змінюючи одна одну, не залишають після себе документів про свою діяльність.

Під час зустрічі керівники державних архівних служб України, Росії та Білорусі наголосили на необхідності тіснішої співпраці архівістів трьох держав. Становленню та подальшому зміцненню взаємовигідних відносин за останні сім років значною мірою, на їхню думку, сприяли щорічні, спочатку двосторонні, а від 2008 року – тристоронні зустрічі.

Цього року серед питань розглядалося питання забезпечення стабільної діяльності архівних установ в умовах світової фінансової кризи, створення та діяльність електронних архівів, роль регіональних архівів у забезпеченні збереженості документів, спільні видавничі проекти та шляхи їх реалізації.

Як зауважив заступник керівника Федерального архівного агентства (Російська Федерація) В. П. Тарасов, головним в умовах фінансової кризи є вироблення ефективних антикризових та антикорупційних заходів для державних архівних установ, що було зроблено в Російській Федерації. Насамперед, це забезпечення збереженості Архівного фонду Російської Федерації – підтримка в робочому стані інженерно-технічних комунікацій архівних будівель, забезпечення їх пожежної безпеки та режиму охорони; приймання на державне зберігання документів ліквідованих в умовах фінансової кризи підприємств, установ та організацій, у тому числі з особового складу; забезпечення соціального захисту населення за допомогою виконання соціально-правових запитів, спрямованих на забезпечення їхніх конституційних прав; створення сучасних інформаційно-пошукових систем.

Проте, це не убезпечило від негативних структурних змін в сфері управління архівною галуззю на регіональному рівні та зменшення бюджетних асигнувань на будівництво нових архівосховищ.

Директор Департаменту з архівів та діловодства Міністерства юстиції Республіки Білорусь В. І. Адамушко наголосив, що найболючішим питанням в умовах фінансової кризи є забезпечення збереженості архівних документів. За допомогою "Програми із збереження документальної спадщини – складової частини інформаційного ресурсу суспільства на 2003–2010 роки" білоруським архівістам вдається забезпечити стабільну діяльність архівної галузі в умовах кризи.

Голова Державного комітету архівів України О. П. Гінзбург підтримала своїх колег, і зазначила, що керівництво Державного комітету докладає всіх зусиль для відновлення в 2010 році будівництва нових приміщень архівосховищ комплексу споруд центральних державних

архівів в м. Києві, що дозволить значною мірою розширити площі архівосховищ та забезпечити прийняття на державне зберігання нових комплексів документів.

10 вересня у рамках тристоронньої зустрічі відбулося відкриття в приміщенні Центрального державного архіву літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ) спільної українсько-російської виставки до 115-річчя від дня народження відомого кінорежисера, письменника, кінодраматурга, педагога, класика світового кінематографу: “Повість полум’яних літ Олександра Довженка”. До експозиції виставки увійшли документи з фондів ЦДАМЛМ, Російського державного архіву літератури і мистецтва (РДАЛМ), Російського державного архіву соціально-політичної історії (РДАСП), Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ЦДАВО), Центрального державного архіву громадських об’єднань України (ЦДАГО), Центрального державного кінофотофоноархіву України (ЦДККФА), Держархіву Чернігівської області та Держархіву СБУ.

Оснoву експозиції становлять різноманітні за складом і змістом документи ЦДАМЛМ та РДАЛМ, літературні сценарії та кіносценарії, режисерські розробки фільмів О. П. Довженка, фото робочих моментів зйомок фільмів, малюнки, замальовки, рукописи оповідань, віршів, записи народних пісень, драматичні твори, епістолярна спадщина, статті, виступи, уривки зі спогадів, біографічні та образотворчі матеріали, рекламні буклети про фільми тощо.

Он-лайнoвий варіант та буклет виставки опубліковано на офіційному веб-порталі Державного комітету у рубриці “Документальні виставки on-line”.

11 вересня відбулося виїзне засідання учасників зустрічі в м. Чернігові. Керівництво Чернігівської обласної державної адміністрації та працівники Державного архіву Чернігівської області забезпечили його проведення на високому рівні.

За результатами робочих засідань прийнято рішення приділити особливу увагу проблемі створення та діяльності електронних архівів, зокрема підготувати і провести спільну наукову конференцію з цієї проблематики в 2010 році на базі Департаменту з архівів та діловодства Міністерства юстиції Республіки Білорусь.

Головною метою тристоронніх зустрічей стало узгодження в рамках Протоколів про спільні проекти конкретних заходів та обговорення найактуальніших проблем розвитку архівної галузі, що виникають перед українськими, російськими та білоруськими архівістами на сучасному етапі, окреслення можливих шляхів їх вирішення за допомогою обміну досвідом з того чи іншого питання. Це також підготовка спільних документальних виставок, документальних публікацій (збірників документів, довідників, матеріалів наукових конференцій); виявлення та